

1882

KONYA TİCARET ODASI
KONYA CHAMBER OF COMMERCE

Küresel Resesyona Giderken İktisadi Hastalıklar

Gizem ERİM ÖZÇELİK

Konya Ticaret Odası

Ekonomik Araştırmalar ve Projeler Müdürlüğü

KONYA
Kasım, 2022
www.kto.org.tr

İÇİNDEKİLER

1. GİRİŞ	1
2. ENFLASYON	2
3. DEFLASYON	3
4. RESESYON.....	5
5. STAGFLASYON	6
6. SONUÇ.....	9
7. KAYNAKÇA	10

1. GİRİŞ

1980'lerde gündemi meşgul eden küreselleşme olgusu dünyada hızlı bir büyüme sürecini başlatmıştır. Yaklaşık iki bin yılda elde edilen küresel GSYH 20 yıl gibi kısa bir sürede ikiye katlanmıştır. Bu süreçte büyümenin ön planda tutulduğu bir ekonomi politikası temel alınmıştır. Fakat hızlı büyümenin sürdürülebilir olmadığı patlak veren 2008 küresel kriziyle anlaşılmıştır. ABD, Euro Bölgesi, Birleşik Krallık, Japonya gibi ülkelerin başı çektiği ülkelerin para basarak krizi atlatma şekli, tercih edilen bir yöntem olmuştur. Bu ülkelerin para birimleri rezerv para birimi olduğundan para arzı uzunca yıllar bir enflasyonu tetiklememiştir. Ta ki 2021 yılında kadar...

2021 yılı gidişatın tam tersine döndüğü yıl olmuştur. Yukarıda bahsedilen ülkelerde enflasyon tırmanışa geçmiştir. FED başta olmak üzere merkez bankaları enflasyon artışını durdurabilmek için faiz artışına geçmiştir. Bu ülkelerin tahvil faizleri de yükselişe geçmiş ve gelişmekte olan ülkelere daha yüksek getiri sağlamak için giden fonlar, yine daha yüksek getiri için geri dönmüştür. Bu yönelim gelişmiş ülkelerde enflasyonun daha da yükselmesinin sebebi olmuştur.

Keskin bir denge ile ilerleyen ve bu dengenin bozulması halinde dönülmesi zor sonuçları ortaya çıkaran ekonomi politikaları, krizlerin niteliğine göre şekillenmektedir. Ekonomik krizlerde hangi ekonomi politikasının uygulanacağı konusu krizin çeşidine, derinliğine, krizi yaşayan ülkenin ekonomik ve sosyal koşullarıyla yakından ilgilidir. Kimi zaman maliye politikası araçları ile krizlere müdahale edilirken kimi zaman da para politikası araçlarını etkin bir şekilde kullanmak gerekebilmektedir. Bazı durumlar da ise hem maliye hem de para politikası araçlarının karma şekilde uygulamak gerekebilir.

Ekonomiyi dengede tutacak politikalar geliştirmek hayli zordur. Bu denge bozulduğunda ortaya çıkan krizlerin daha iyi anlaşılması adına, raporda ekonomide sıkça kullanılan ve anlamları isim benzerliklerinden dolayı karıştırılan; enflasyon, deflasyon, resesyon, stagflasyon gibi bazı kavramların açıklamaları yapılmıştır.

2. ENFLASYON

Klasik tanımıyla enflasyon, fiyatlar genel düzeyinin sürekli ve hissedilir artışını ifade eden bir durumdur. Burada dikkat edilmesi gereken tek bir fiyat ya da fiyat grubu değil, fiyatlar genel seviyesidir. Ayrıca artışın bir kereye ya da birkaç defaya mahsus olmaması ve sürekli olması gerektirir.

Fiyatların genel seviyesi, ekonomide seçilen belli bir mal ve hizmet sepetinin parasal karşılığıdır. Fiyatlar ise mal ve hizmetlerle dolaşımdaki para miktarı arasındaki dengeye göre oluşmaktadır. Eğer ki para miktarındaki artış, mal ve hizmet miktarındaki artış (büyüme) bile denge oluşturuyorsa fiyatlar genel seviyesi değişmemektedir. Ekonomideki bu dengenin bozulması ise maliyet enflasyonu ve talep enflasyonuna sebep olmaktadır.

Enflasyon, talep şişkinliği ve maliyet masraflarının kabarmasından kaynaklanabilmektedir:

- **Talep Enflasyonu:** Bir hizmet ya da mal için toplam talep, toplam arzı geçtiğinde ortaya çıkmaktadır. Normalde satıcılar bu şekilde bir artışı daha fazla arzla karşılar; fakat yeterli miktarda arz mevcut olmadığında fiyatları yükseltmek zorunda kalmaktadır. Bu durum fiyat enflasyonu da denilen talep enflasyonudur.

Talep enflasyonu farklı sebeplerle ortaya çıkabilmektedir. Örneğin; nüfusun artması, her şey sabitken merkez bankasının piyasaya daha fazla para sürmesi gibi. Talep enflasyonunu önlemek için insanları daha fazla tüketimden vazgeçirip tasarrufa yönlendirmek gerekmektedir. Bunun yolu da faiz artışıdır.

- **Maliyet Enflasyonu:** Üretilen mal ve hizmetlerin maliyetlerinin sürekli artmasıdır. Talep düşmediği halde üretim miktarında düşüş varsa arzda daralma söz konusudur. Bu da fiyatlarda yükselişin görülmesine ve enflasyona sebep olmaktadır.

Maliyetlerde artışa sebep olan bazı durumlar vardır: üretim faktörlerine ödenen ücretlere (kira, ücret, faiz) zam yapılması, kur artışı sonucunda petrol gibi ithal girdi fiyatlarının artması, üretimde kullanılan hammadde fiyatlarının artmasıdır.

Fiyat artış oranlarına göre enflasyon türlerine bakıldığında;

- Sürünen enflasyon; %0,1- 1,0 arasındaki enflasyon oranını ifade etmektedir.
- Düşük enflasyon; %1,1- 3,0 arasındaki enflasyon oranını ifade etmektedir.
- Orta enflasyon; %3,1- 8,0 arasındaki enflasyon oranını ifade etmektedir.
- Yüksek enflasyon; %8,0- 15,1 arasındaki enflasyon oranını ifade etmektedir.
- Çok yüksek enflasyon; %15,1 ve üzerindeki enflasyon oranını ifade etmektedir.
- Hiper enflasyon; aylık enflasyon oranının %50 gibi oranlara çıkmasını ifade etmektedir.

Tablo 1. Enflasyon Türleri ve Oranları

Enflasyon Türü	Ülke	Enflasyon Oranı (%)
Sürünen Enflasyon (%0,1-1)	Çad	1
	Japonya	0,5
	Birleşik Arap Emirlikleri	0,2
Düşük Enflasyon (%1-3)	İsrail	2,8
	Malta	2,6
	Endonezya	1,9
Orta Enflasyon (%3-8)	Litvanya	7,9
	Ermenistan	7,8
	Macaristan	7,4
Yüksek Enflasyon (%8-15)	Gürcistan	13,9
	Afrika	13,2
	Azerbaycan	12
Çok Yüksek Enflasyon (%15+)	Türkiye	36,1
	Etiyopya	35,1
	İran	34,7
Hiper Enflasyon (Aylık %50+)	Venezuela	686,4
	Sudan	318,2
	Zimbabve	60,7

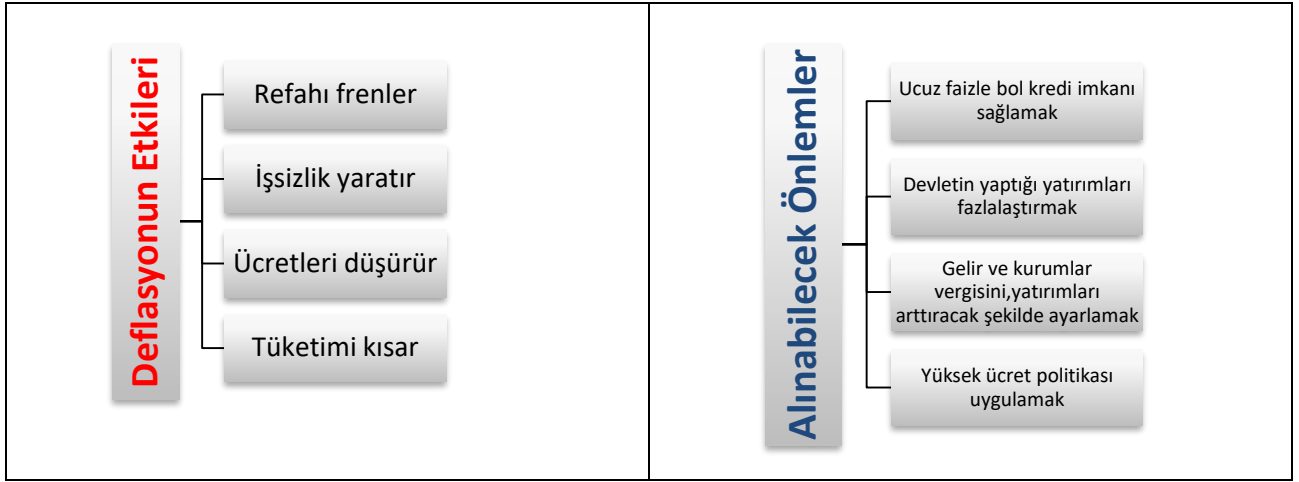
Kaynak: IMF World Economic Outlook, 2021

3. DEFLASYON

Deflasyon, enflasyonun tersi olarak fiyatların sürekli düştüğü bir dönemi ifade etmektedir. Enflasyon oranı negatif yönlü bir seyir izlediğinden mal ve hizmetlere yönelik talep de düşecektir. Tüketiciler harcamalarını erteleyeceklerinden ekonomik aktivite yavaşlayacak ve işsizlik artacaktır. Deflasyon, üretim ve istihdam üzerinde olumsuz etkiler yaratır.

Bir ekonominin hammadde, işgücü gibi faktörlere sahip olması yeterli değildir. Üretimini de arttırması gerekmektedir. Üretim artışı ise para miktarına ve fiyatların yükselmesine bağlıdır. Deflasyonun tetiklediği işsizliğin sebebi, para yetersizliğinden dolayı üretimin kısılması ve sonuç olarak emek talebinin de daralmasıdır.

Şekil 1. Deflasyonun Etkileri ve Alınabilecek Önlemler

Kaynak: <https://prezi.com/dx24vpxqcrfv/degisimenflasyondeflasyonstagflasyondevaluasyonrevaluas/>

Japonya'nın 90'lı yıllardan beri deflasyon ile karşı karşıyadır. İkinci Dünya Savaşı sonunda ülkede büyüme neredeyse duracak seviyeye gelmişti. Ekonomik büyümeyi artırmak isteyen Japonya, ihracata yönelik bir strateji belirledi. Bu etkili bir strateji olmuş olacak ki ABD, Japonya'daki büyüme ve kalkınmadan rahatsız oldu. Bu nedenle ABD, 70'lerin sonunda ana faiz oranını artırarak Amerikan dolarına diğer para birimlerine kıyasla değer kazandı. Reagan döneminde izlenen politikalarla Japon Yeni tekrar yükselişe geçti ve ABD ve Japonya arasındaki ticaret açığı kapanmaya başladı. Japon firmalar, ABD ve Avrupa'da varlıklarını artırdılar. Bu da Japonya'da gayrimenkul varlıklarına özel devasa bir balon yarattı. Beklenen patlama 90'ların ortasında durgunluğa sebep oldu. Japonya bu durumdan kurtulmak için bazı önlemler aldı. Ekonomiyi canlandırmak için açık piyasa işlemleri yoluyla para arzını arttırmaya odaklandı. Bu yöntem işe yaramayınca maliye politikası devreye sokuldu ve devlet harcamaları artırılarak vergi oranları düşürüldü. Alınan bu önlemler de çok etkili olmadı.

Deflasyon süreci başlangıçta önemli bir ekonomik durum gibi gözükmesine de aslında durum hiç de öyle değildir. Hatta deflasyon enflasyondan çok daha ciddi bir ekonomik krizin göstergesidir. Japonya, yaşadığı uzun süreli deflasyonla bunun en yakın örneklerinden biridir. Bugün bakıldığında Japonya Merkez Bankası Başkan Yardımcısı Masazumi Wkatabe'nin açıklamaları durumu özetler niteliktedir: "Japonya henüz deflasyondan tamamen kurtulmadı; ancak artık sürekli fiyat düşüşlerinin yaşandığı bir dönem de yok."

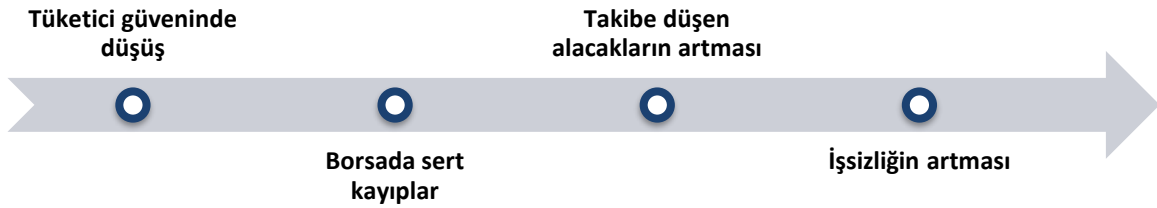
4. RESESYON

Ekonomideki küçülme halidir. Resesyon genellikle altı ay veya daha uzun sürdüğü için popüler bir tanım olarak; ülkenin gayrisafi yurt içi hasılasının üst üste iki çeyrekte düşmesini ifade etmektedir. Buna göre arka arkaya iki çeyrek dönem negatif büyüme kaydetmiş olan bir ülke resesyona yani ekonomik durgunluğa girmiş demektir.

Şekil 2. Resesyonun Sebepleri

Ekonomik durgunluğun bireyler üzerindeki temel etkisi istihdam ile ilgilidir. Ekonomik faaliyetlerin düşmesiyle işten çıkarmalar artar ve insanlar yeni iş bulmakta zorlanır. Çalışmaya devam edenler için ise bu etki maaşların veya ikramiyelerin düşmesi ya da zamların ertelenmesi olarak açığa çıkabilir. İşletme sahipleri satışlarının düşmesinden şikayet edebilir ve böyle bir ekonomide iflaslar kaçınılmazdır. Diğer yandan ödemeler azaldığı ya da yapılamadığı için bankaların kredi verebilitesi düşer.

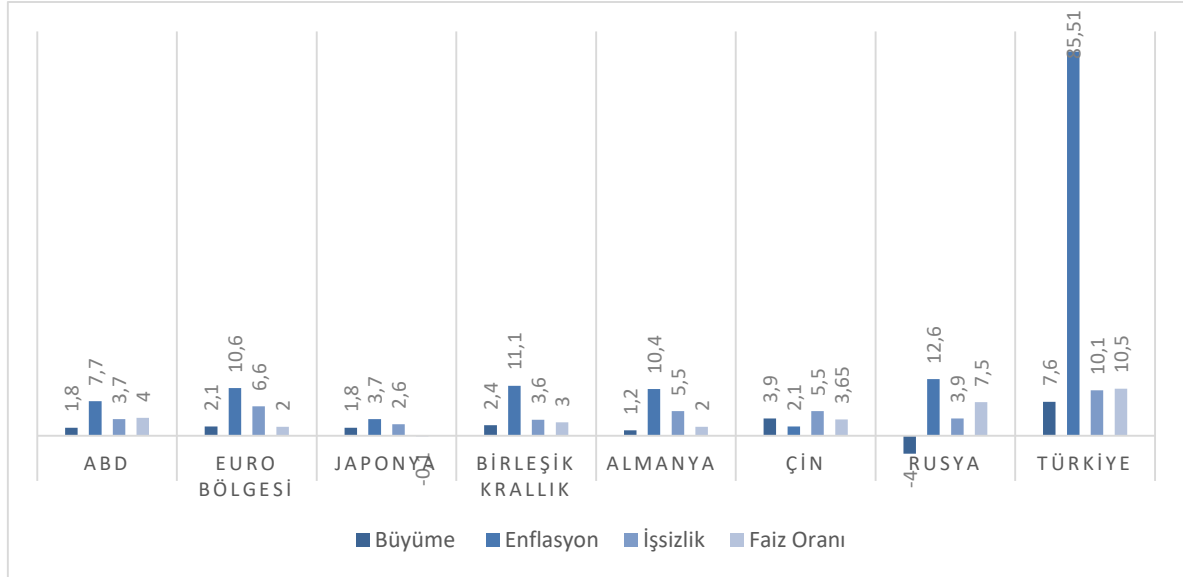

Resesyonun önlenmesi için ülkelerin ekonomik önlemler alması gerekir. Ayrıca büyümekte ve gelişmekte olan ülkelerin sıkça karşılaştığı resesyondan korunmak için de yapılması gereken bazı şeyler vardır:

- İstihdam oranı artırılmalı,
- Üretim ve ticaret sektörleri teşvikleri verilmeli,
- Enflasyon ile mücadele politikaları benimsenmeli,
- Ani ekonomik kriz durumlarına karşın ekonomik önlemler planlanmalıdır.

ABD’de büyüme oranları ilk çeyrekte %1,6 ikinci çeyrekte ise %0,6’lık bir küçülme kaydederek teknik olarak resesyona girmiştir. Ancak üçüncü çeyrekte büyümenin %2,6 gelmesi ile bu durum tersine dönmüştür. Grafiğin genel görünümü bize dünyanın büyüme ve enflasyon arasında sıkıştığını göstermektedir. Enflasyon oranlarının çift haneleri görmeye başladığı göz önünde bulundurulduğunda ekonomilerin faiz artırma kararları kaçınılmaz bir harekettir. Bu tabloda da faiz artışları büyüme oranlarını düşüreceklerdir. Büyümedeki düşüş ise domino etkisiyle işsizlik verilerinde artışa sebep olması muhtemeldir.

Grafik 1. Bazı Ülkelerde Büyüme, Enflasyon, İşsizlik ve Faiz Oranları Verileri (2022)

Kaynak: <https://tradingeconomics.com/matrix>

*Grafikteki büyüme oranları yıllıklandırılmış oranları göstermektedir.

5. STAGFLASYON

Stagflasyon, ekonomide durgunluk ve enflasyonun aynı anda görüldüğü durumu ifade etmektedir. Yani bir ekonomide enflasyon olgusu yaşanırken ekonomi büyümüyorsa o ekonomide stagflasyon vardır. Stagflasyonun olduğu dönemlerde piyasa durgundur ve fiyatlar yükselmiştir. Böyle zamanlarda durgunluk ve fiyat yükselişini işsizlik oranlarındaki artış takip eder. Normalde enflasyon ve işsizlik oranı arasında ters

orantı mevcuttur ve biri düşerken diğeri yükselir. Ancak stagflasyon ortamında hem enflasyon hem de işsizlik yükselmektedir.

Ekonomik krizlerin baş edilmesi zor olanlarından birisi de stagflasyondur. Çünkü eğer ekonomi enflasyon içinde büyümeye devam ediyor olsa enflasyonu düşürmek çok daha kolay olacaktır. Ancak stagflasyonda enflasyon ile mücadele ederken bir yandan da ekonomiyi canlandıracak bir ekonomi politikası biçimlendirmek kolay olmayan bir iştir. Enflasyonu düşürmek ve ekonomiyi canlandırmak birbirleriyle çelişen politikalarlardır. Birçok ekonomist böyle bir durumda iki hedefi sağlayacak bir politika yürütmektense bir seçim yaparak iki hedeften birine öncelik vermeyi tercih edecektir.

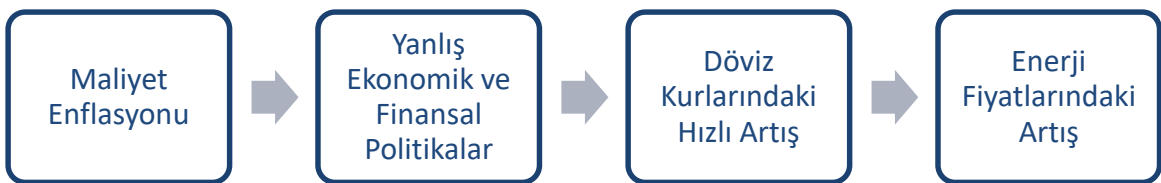
Stagflasyonun tüketiciler ve üreticiler için bazı etkileri vardır:

- Üretim maliyetlerinin artmasına neden olur, bu da üreticileri maliyetleri kısma iter.
- İşgücü piyasasında durulma hali görülür.
- Artan maliyetler tüketiciye giden son ürünün fiyatlarına yansımaktadır.
- Yaşanılan enflasyon beklemin üzerine çıkarak hızla artış gösterir.

OPEC'in 1973 yılında uygulamaya başladığı petrol ambargosuyla petrol fiyatları rekor seviyelere tırmanmıştır. Çok hızlı artan enerji fiyatları tüm dünyada enflasyonun kontrolden çıkmasına neden olmuş ve birçok ülkede ekonomik durgunluk ortamında enflasyon ve işsizlik oranlarının uzun yıllar yüksek seviyelerde seyretmesine sebep olmuştur. Bu krizi yönetmeye çalışan ABD merkez bankasının yüksek enflasyon yüksek işsizlik ortamında enflasyonla mücadele için faizleri hızla artırması ABD ekonomisini stagflasyona sürükleyen en büyük etken olarak değerlendirilmektedir.

Stagflasyona giren bir ekonomide yüksek enflasyon oranları ve gerçek ücret seviyelerinin yapışkan oluşu (enflasyon parametrelerindeki değişime hızlı adapte olamaması) stagflasyonu uzun yıllar devam eden ve yıkıcı bir şekilde ekonomik ve sosyal olarak çöküntüye sebep olan bir olgu haline getirebilmektedir.

Şekil 3. Stagflasyonun Nedenleri

- **Maliyet Enflasyonu:** Üretim maliyetlerinin iç-dış faktörlere bağlı olarak artması sonucunda enflasyon gerçekleşmektedir. Talepte daralma olmasına rağmen üretici fiyatları yükselmeye devam etmektedir.
- **Yanlış Ekonomik ve Finansal Politikalar:** Para arzının artması ve üretimin talep karşısında yetersiz kalması enflasyonu artıracaktır. Faizlerin yüksek oranlarda artması, ekonomik durgunluğun derinleşmesi işsizliğin ve enflasyonun daha da artmasına neden olmaktadır.
- **Döviz Kurlarındaki Hızlı Artış:** İthalata bağımlı ülkelerde döviz kurlarının hızla artması enflasyondaki karşı koyulamaz artışa zemin hazırlamaktadır. Üretim maliyetlerinin artmasına sebep olan bu durum işsizliğin artmasına sebep olmaktadır.
- **Enerji Fiyatlarında Artış:** Enerji fiyatlarının artması üretici maliyetlerinin artmasına ve üretim seviyesinin ve karlılıkların düşmesine neden olmaktadır. Artan maliyetle mal ve hizmet fiyatlarına yansıtılacağından bu da enflasyonu tetiklemektedir. Karlılıkları azalan işletmeler eleman çıkarmaya başlayacağından işsizlik artacaktır. Gelir seviyesi azalan tüketicilerin harcamaları düştüğünden, üretim maliyetleri ve mal-hizmet fiyatları da artacaktır.

6. SONUÇ

Keskin bir denge ile ilerleyen ve bu dengenin bozulması halinde dönülmesi zor sonuçları ortaya çıkaran ekonomi politikaları, krizlerin niteliğine göre şekillenmektedir. Ekonomik krizlerde hangi ekonomi politikasının uygulanacağı konusu krizin çeşidine, derinliğine, krizi yaşayan ülkenin ekonomik ve sosyal koşullarıyla yakından ilgilidir. Kimi zaman maliye politikası araçları ile krizlere müdahale edilirken kimi zaman da para politikası araçlarını etkin bir şekilde kullanmak gerekebilmektedir. Bazı durumlar da ise hem maliye hem de para politikası araçlarının karma şekilde uygulamak gerekebilir.

Küresel resesyonların çeşitli tarihsel göstergeleri şimdiden yanıp sönen uyarılardır. Küresel ekonomi şu anda 1970'ten bu yana yaşanan durgunluk sonrası toparlanmanın ardından en sert gerilemesini yaşamaktadır. Küresel tüketici güveni, önceki küresel durgunluklara giden süreçte olduğundan çok daha sert bir düşüş ile karşı karşıyadır. ABD, Euro Bölgesi ve Çin gibi küresel ekonominin motoru konumundaki ülkeler yılın başından bu yana yavaşlayan bir ekonomik seyirle karşı karşıyadır. Politika yapımcılar, düşük enflasyon oranları, para birimi istikrarı ve daha hızlı büyüme elde etmek için odak noktalarını tüketimi kısmadan üretime kaydırabilir. Bununla birlikte politikalar büyümeyi teşvik etmek ve yoksulluğu ortadan kaldırmak için sermaye tahsisini, üretkenliği ve yatırımı artırmaya yönelik olmalıdır.

Dünya Bankası, merkez bankalarının enflasyonu kontrol altına almak için aynı anda faiz oranlarını yükseltirken, dünya 2023'te dünya çapında bir resesyona girebileceği noktasında uyarı yapmıştır. Yükselen piyasalar ve gelişmekte olan ekonomilerin kalıcı olarak olumsuz yönde etkileneyeceği finansal kriz öngörülmektedir. Küresel ekonominin ciddi şekilde yaşadığı düşüş eğilimleri, daha fazla ülkede resesyon yaşandıkça muhtemelen yavaşlamanın devam edeceği yönünde sistemin uyarıları niteliğindedir.

Son olarak böyle bir tabloda, merkez bankaları bağımsızlıklarını korurken, politika tercihlerinin açık bir şekilde iletilmesi gerekmektedir. Bu enflasyon beklentilerini dengelemeye ve gerekli sıkılaştırma miktarını azaltmaya hizmet edecektir. Diğer ekonomik karar alıcıların, iş gücüne katılımı artırmaya, fiyat baskılarını hafifletmeye, dünyanın mal arzını artırmaya ve uluslararası ticaret ağlarını güçlendirmeye yardımcı olacak politika stratejileri geliştirerek enflasyonla mücadele çabalarına katılmaları gerekmektedir.

7. KAYNAKÇA

- <https://tr.euronews.com/2022/08/05/ekonomik-durgunluk-veya-resesyon-nedir-bireyleri-nasil-etkiler-depresyondan-farki-nedir>
- <https://www.btcturk.com/bilgi-platformu/stagflasyon-nedir/>
- <https://www.doviz.com/makale/stagflasyon-nedir/83>
- <https://internationalfinance.com/rate-hikes-trigger-global-recession-2023/>
- <https://www.foxbusiness.com/personal-finance/housing-market-economy-recession-2023>
- <https://shrinkdlink.com/risk-of-global-recession-in-2023-rises-amid-simultaneous-rate-hikes-world-bank/>
- <https://www.doviz.com/makale/japonya-deflasyonu/136>
- <https://www.mahfiertilmez.com/2022/09/kuresel-resesyona-dogru.html>
- <https://tradingeconomics.com/matrix>